
A kicsi-a-világ jelenség

Braun Tibor rövid, de fontos cikkének¹ minden megállapításával egyetérték, ahhoz mindössze két megjegyzést szeretnék fűzni.

A kicsi-a-világ megállapítás lényege, hogy a hatvanas évek tudományos vizsgálatai szerint földünk bármely két lakosa között öt személy közvetítésével kapcsolat jöhet létre. Érdekes módon ezt a szigorúan tudományos módszerek segítségével nyert megállapítást *Karinty Frigyes* már a húszas években megtette a Minden másképpen van című könyvének Láncszemek című fejezetében².

Jömagam ezt a körülményt a tudományos dolgozatok közlésének elbírálásában falu hatásként³ fogalmaztam meg, ezzel jelezve, hogy a kutatók szakterületüknek megfelelően tulajdonképpen kis falvakban élnek és ismerik egymást, többnyire személyesen is. Ezért is javasoltam már többször is a bíráló névtelenségének feloldását, ami jelentősen szolgálná a kéziratok elbírálásának hatékonyságát és tisztaságát. Egy-egy sajátos szakterületen dolgozó kutatók között egyébként lényegesen könnyebben, kevesebb „láncszem” közbeiktatásával létesíthető közvetlen kapcsolat. Az esetek jelentős részében adódhat személyes ismertség a kutatók között, azaz nincs szükség közvetítőre. A legtöbb esetben pedig egyetlen közvetítővel elérhető a személyes kapcsolat.

A tudományban természetes dolog a tévedés, így a lektor tévedése is. Jelentős dogozatokat elutasító tévedésről csak akkor értesülünk, amikor a szerző eredményeinek jelentősége olyannyira nyilvánvaló, hogy a tévedésre a szerző kissé gúnyosan maga mutat rá. *Hans Krebs* írja önéletrajzi kötetében⁴, hogy a később Krebs-ciklusként ismertté vált biokémiai megállapításról 1937. június 10-én küldte el egy rövid közleményének kéziratát a *Nature* c. folyóirathoz, melynek közlését a szerkesztő június 14-én kelt levelében visszautasította. Krebs eredményeiért Nobel-díjat kapott. Tévesnek tartott elutasító lektori véleményeket minden szerző ismer, de ezekről csak a legritkább esetben tesz említést, akkor is csak szűk baráti körben. A szerző számára az az igazán felháborító elutasító bírálat, amelyik nem tartalmaz semmi lényegi észrevételt. A szakember számára nyilvánvalóan téves közlemények még a legjobb folyóiratokban is gyakran jelennek meg. A bíráló személyének a szerző és az olvasó számára is ismert volta biztosan jelentősen növelné a közlési folyamat színvonalát, és valószínűleg csökkentené az alaposan tájékozott szakember számára nyilvánvalóan téves, vagy éppenséggel csalárd közlemények arányát.

Beck Mihály

HIVATKOZÁSOK:

1. *Braun Tibor*: Bírálat a tudományban és a kicsi-a-világ jelenség. *Magyar Tudomány*, 2000. 9. sz., 1151. o.
2. *Karinty Frigyes*: Minden másképpen van. Athenaeum, Budapest, 1929, 81–90. o.
3. *Beck Mihály*: A bíráló problémái. *Magyar Tudomány*, 1997. 4. sz., 461. o.; Ethical obligations of authors, editors and referees. *European Science Editing* No. 52, 3 (1994)
4. *Krebs, Hans*: Reminiscences and Reflections. Clarendon Press, Oxford, 1981, 98–99. o.